

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

Letnik IV.

Celovec, v sredo 16. III. 1949

Štev. 22 (207)

Koroški Slovenci zahtevajo upoštevanje jugoslovanskih predlogov

Na seji namestnikov zunanjih ministrov v Londonu še naprej razpravljajo o vprašanjih, ki so življenjsko važna za koroške Slovence. Ko so ponovno zaslišali dr. Beblerja in dr. Gruberja, so namestniki zunanjih ministrov na petkovi seji razpravljali o takozvani manjšinski zaščiti. Ob tej priložnosti sta se angleški in ameriški zastopnik izjavila proti jugoslovanskim predlogom in se sklicevala na določbe o manjšinskih pravicah, ki so zasidrane v sanžermenski pogodbi. Sovjetski zastopnik je nato pozval angleškega delegata, da predloži svoje predloge.

V zvezi s tem je Osvobodilna fronta za Slovensko Koroško poslala sovjetskemu zastopniku Zarubinu brzojavko, v kateri kot zastopnica koroških Slovencev opozarja na dejstva, kako so poimovale in izvajale avstrijske oblasti določbe o zaščiti narodnih manjšin. V brzojavki je rečeno:

Osvobodilna fronta za Slovensko Koroško kot edina predstavnica koroških Slovencev smatra za potrebno, da Vas opozori na naslednja dejstva:

Tako imenovane določbe za manjšinsko zaščito v prvi avstrijski republiki slonijo v bistvu na členih 62 do 69 saintgermalnske mirovne pogodbe z dne 10. septembra 1919. Ne glede na to, da vsebujejo omejeni členi samo zaščito posameznikov narodne ali verske manjšine, jih je avstrijska vlada porabila predvsem za to, da je odpravila obširnejše določbe za manjšinsko zaščito, kakor jih je vseboval člen XIX državnega zakona o splošnih pravilih državljanov od 21. decembra 1867.

Manjšinske določbe v saintgermalnski mirovni pogodbi je prva avstrijska republika izvajala na naslednji način:

Uradni jezik je po členu 8 zveznega ustavnega zakona z dne 1. oktobra 1920 izključno nemški jezik. Na podlagi tega člena avstrijske oblasti vse slovenske vloge načelno odklanjajo. Pri koroški deželni vladi in pri ostalih državnih uradih v prvi republiki niso nastavili nobenega zaveznega Slovenca.

Sodišča v prvi avstrijski republiki niso sprejela nobene slovenske vloge niti izvršila nobene slovenske razprave. Celo trgovsko sodišče je od leta 1924 naprej odklanjalo slovenske vloge in slovenske registrske vpise. Tudi pri sodniških uradih ni bil nameščen noben slovenski uradnik.

Vsi slovenski učitelji so bili takoj po plebiscitu odpuščeni iz službe. Leta 1922 so odpravili zadnje slovenske šole na Koroškem. Slovenščine na nobeni šoli niso poučevali, samo v prvih razredih so se učitelji posluževali slovenskega narečja, da so jih slovenski otroci sploh razumeli. Noben zavezen Slovenec od leta 1920 naprej ni bil sprejet na učiteljske. Leta 1938 so odpravili tudi obvezni pouk slovenskega jezika za Slovence na celovški gimnaziji. Celo tako imenovane utrakvistične šole so tekom let v veliki večini spremenili v popolnoma nemške. Ustanovitev slovenskih zasebnih šol so prepovedali, slovenske lezikovne tečaje pa s formalnimi predpisi preprečili.

Slovenska prosvetna zveza, ki edina zastopa kulturne interese koroških Slovencev, od svojega obstoja tekom 40 let ni prejela nobene podpore iz državnih ali javnih sredstev, pač pa so podpirali Slovence sovražne organizacije kakor »Kärntner Heimatbund«, ki je imel celo polnadni značaj.

Mimo gospodarskega zapostavljanja koroških Slovencev pri državnih subvencijah itd. so torej vse tako imenovane določbe o manjšinski zaščiti v resnici samo formalni zapiski brez vsakega praktičnega pomena.

Izkušnje z reševanjem našega vprašanja potom saintgermalnske mirovne pogodbe ter obljube in zakoni avstrijskih oblasti so nas docela razočarali, ker so nam povzročili samo nacionalno škodo. Zato odločno odklanjamo vsak temu podoban način reševanja in zahtevamo rešitev v smislu jugoslovanskih predlogov.

Hocemo pravice ne pa praznih obljub

»Slovenski poročevalec« prinaša članek, v katerem navaja dejstva o dejanski manjšinski zaščiti v Avstriji. V članku je rečeno:

Predstavniki zahodnih velesil na londonski konferenci še vedno zavračajo upravičene jugoslovanske zahteve po spremembi meja med Jugoslavijo in Avstrijo, po avtonomiji ozemlja Slovenske Koroške, ki bi ostalo v Avstriji, in po zaščiti jugoslovanskih narodnih manjšin izven avtonomnega ozemlja. Izmislili so si nov »dokaz«, zaradi katerega da ni treba razpravljati o jugoslovanskih zahtevah. Pravijo, da so pravice koroških Slovencev zavarovane že z določbami sanžermenske mirovne pogodbe, ki ureja pravice narodnostnih manjšin v Avstriji in da so samo v tem okviru pripravljeni ponovno razpravljati o vprašanju koroških Slovencev.

Kako so bile »zaščitene« pravice koroških Slovencev v sanžermenski Avstriji, nam dokazuje samo nekaj najrazličnejših dejstev. Pod vodstvom Heimatdiensta je bila v letih 1921/22 organizirana vrsta napadov na zavezne Slovence. Ko so leta 1922 prišli napadalci pred sodnijo, so bili oproščeni, češ, da so »heimatreu«, medtem ko so napadeni »jugoslavisch Gesinnte«. Leta 1921 je bilo požganih sedem slovenskih poslopj. Od slovenskega političnega voditelja dr. Petka so zahtevali, naj se v treh dneh izseli iz Velikovca, sicer mu ne morejo jamčiti za življenje. Slovence so zaprli brez vsakega vzroka kot »veleizdajalce«. Napadali so celo slovenske duhovnike: Tako je bil 17. februarja 1921 nevarno ranjen župnik Limpel,

V ponedeljek so štirje zastopniki razpravljali, o angleškem predlogu, ki pretežno temelji na določbah sanžermenske pogodbe. Zaradi tega je sovjetski delegat Zarubin izjavil, da te predloge ne more smatrati kot podlago za nadaljnja pogajanja o vprašanju pravic koroških Slovencev, ker ne upoštevajo upravičenih interesov slovenskega ljudstva na Koroškem. Predlagal je, da bi obravnavali druga še nerešena vprašanja avstrijske mirovne pogodbe, kar pa so zapadni zastopniki odklonili.

na seji Heimatdiensta so govorili o nameravanem umoru župnika Starca, 6. marca 1921 so v Celovcu napadli župnika Trunka. Vsa slovenska zborovanja ali prireditve so razbijale organizirane nemške tolpe, ki so jih vodili uradniki in župani. Marca 1922 je namestnik deželnega glavarja Schumy pozval prebivalstvo, da je treba Slovence razgnati, če bi hoteli kje imeti zborovanja ali predstavo. Brez pokojnine je bilo pri beljaški železniški direkciji odpuščenih 27 slovenskih železničarjev, v borovelskih jeklnah vrsta slovenskih delavcev, na zahtevo Heimatdiensta je škofjski ordinariat prestavil vrsto slovenskih duhovnikov in na nekatere slovenske župnije postavil Nemce iz Rajha, ki niso znali slovensko. Vsako uradovanje v slovenščini je bilo odpravljeno. Dvojezične šole — ki so že itak služile germanizaciji slovenskega prebivalstva, so postopoma ukinjali in koncem

Katera zemlja druga pač

v lepoti našo to prekaša?

In, glej — še bívamo tod ml,

še je slovenska, še bo naša!

A. Aškerc

Državni proračun Sovjetske zveze za leto 1949 ie proračun miru

Te dni je zasedal v Moskvi vrhovni Sovjet ZSSR, da sklepa o državnem proračunu za leto 1949. V petek, 11. 3. t. l. je finančni minister Sovjetske zveze tov. Sverev podal poročilo o novem proračunu, ki predvideva 445.2 milijard rubljev dohodkov in 415.3 milijard izdatkov. Več kot 80 odstotkov vseh izdatkov bo Sovjetska zveza porabila za izrazito mirno-ljubne namene. Med drugim bo za dvig ljudskega gospodarstva na razpolago 367 odstotkov državnega proračuna, za so-

cialne in kulturne namene pa 29 odstotkov.

Kakor je povedal Sverev, temelji novi državni proračun na ogromnih povojnih uspehih ljudskega gospodarstva v Sovjetski državi, ter popolnoma odgovarja velikim nalogam, ki jih mora sovjetsko ljudstvo v četrtem letu povojne petletke izpolniti. Državni proračun preteklega leta je na primer samo socialistična industrija Sovjetske zveze izpolnila s 106 odstotki in s tem dvignila proizvodnjo napram 1947. letu za 27 odstotkov in napram zadnjemu predvojnemu letu 1940 za 18 odstotkov. Tudi v razvoju poljedelstva so bili doseženi veliki uspehi. Kljub suši v največjem delu ruske žitnice ob Volgi so sovjetski poljedelci spravili 112 milijonov ton žita pod streho.

Največji uspeh v teku zadnjega leta pa je bil dvig življenjskega standarda vseh delovnih ljudi. Na osnovi denarne reforme, ki je bila v Sovjetski zvezi izvedena koncem leta 1947, na osnovi znižanih cen in odpravljenega sistema živilskih nakaznic, si danes sleherni sovjetski državljan za isti denar kupi lahko dvakrat toliko, kot pred enim letom.

V letu 1949, tako je izjavil tov. Sverev, bo treba razvijati vse panoge ljudskega gospodarstva z zvišanim tempom. Na ta način bodo v Sovjetski zvezi uspehe proizvodnje v preteklem letu ponovno prekoračili, še bolj dvignili življenjski standard delovnih ljudi in s tem dokazali svetu, da v Sovjetski zvezi vse sile služijo le mirnemu razvoju in boljši bodočnosti človeštva.

VABILO NA

POKRAJINSKI ZBOR

Zveze bivših partizanov Slovenske Koroške

ki bo v soboto, dne 19. marca 1949 ob 9. uri v Celovcu v gostilni ROTH, Pfarrhofgasse 8

Delegatje, odzovite se povabilu v polnem številu!

ZVEZA BIVŠIH PARTIZANOV SLOVENSKE KOROŠKE — Glavni odbor

Zene iz svobodne domovine so bivale med nami

Kakor smo že poročali, se je I. Pokrajinskega zbora Antifašistične fronte žena za Slovensko Koroško udeležila tudi 6 članska delegacija žena iz Jugoslavije. Ob tej priložnosti so sestre svobodne domovine imele možnost, da so videle, s kakšnim navdušenjem so prišle naše žene na svoj Pokrajinski zbor, slišale in videle so, s kakšnimi težkočami se morajo boriti žene Slovenske Koroške, prepričale pa so se tudi o vztrajni borbi koroških Slovencev sploh.

Tovarišice, ki so prišle na Pokrajinski zbor v Celovec, so bile večinoma že med narodno osvobodilno borbo na koroških tleh ter se skupno z našimi partizankami in partizani borile za osvoboditev Slovenske Koroške.

Mara Rupena — Osobnik, vodja delegacije, je bila v partizanih od leta 1941 do 1945, danes je inšpektor kmetijskih šol ter članica Glavnega odbora Antifašistične fronte žena Slovenije.

Goličnik Just — Zmaga, članica Centralnega odbora AFŽ Jugoslavije, je kot primorka prinesla tudi pozdrave primorskih žena; v partizanih je bila od leta 1942.

Cvetka Mlakar Praprotnik — Štefka se je od leta 1941 do 1945 borila kot partizanka v narodno osvobodilni borbi, bila je tudi članica okrožnega komiteta za Koroško. Zdaj je članica Glavnega odbora AFŽ Slovenije ter sekretarka mladine na univerzi.

Marjetka Kartelič, partizanka od 1941 do 1945, od leta 1942 se je borila na Koroškem za osvoboditev koroških Slovencev.

Dermastija Lidija, tudi partizanska borka od leta 1941 do 1945.

Tončka Majcen, partizanka od leta 1942 do 1945, dolgo časa se je borila v vrstah naših koroških borcev in bork in marsikdo se je še danes rad spominja. Bila je članica Pokrajinskega odbora OF. Zdaj pa so jo žene Slovenije izvolile v Glavni odbor AFŽ Slovenije, nadalje je tudi članica koroške sekcije Zveze borcev Slovenije.

Tovarišice iz Jugoslavije so bivale nekaj dni na Koroškem in si ogledale razne kraje naše še neosvojenosti zemlje. Obiskale so Gospo Sveto ter si ogledale Vojvodski prestol na gosposvetem polju, na polju, kjer so pred stoletji naši predniki v slovenskem jeziku ustoličevali svoje kneze ter jim dajali oblast in čast. Delegacija je obiskala tudi partizanski spomenik v St. Rupertu pri Velikovu, kjer so tovarišice v imenu jugoslovanskih žena položile venec in tako počastile spomin naših padlih borcev-junakov. V Velikovu so posetile tudi predsednika Pokrajinskega odbora Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško tov. dr. Petka in okrajni odbor OF. Ogledale so si tudi šolo v St. Rupertu.

Nadalje so si tovarišice iz Jugoslavije ogledale kraje kakor Železno Kaplo, Dobro ves, Mokrije, Pogreč, Globasnico, Pliberk, Blato, Sele, St. Janž, Podravlje, Loče, Sveče, Kaplo ob Dravi, Kotmaro ves, Bilčovs, Škofiče, Trebinje, Brnco, St. Jakob, St. Peter itd. Povsod kamor so prišle, jih je naše ljudstvo z navdušenjem sprejelo.

V mnogih krajih so priredili družabne večere v čast delegaciji, kjer so se živahno pogovarjali. Posebno veselo je bilo v Kotmari vasi, kjer so se zbrali domači pevci in zapeli več narodnih in partizanskih pesmi.

Vseposod kamor so prišle jugoslovanske tovarišice, je bilo veliko zanimanje za razmere v Jugoslaviji. Delegatke so pripovedovale o gradnji socializma v novi ljudski državi. Predvsem so poudarile enakopravnost žene v Jugoslaviji, kjer je n. pr. 20 žena poslancev, žene so ministri, 60 žena je sodnikov, 14.000 žena je na univerzah, 59 odstotkov žena pa obiskuje industrijske šole. S posebnim zanimanjem so naše žene in matere poslušale, ko so delegatke pripovedovale o skrbi za matere in otroke v novi Jugoslaviji, pripovedovale so o otroških jaslih, kjer skrbijo za otroke mater-delavk, ki dnevno zahajajo na delo v tovarno ali delavnico. AFŽ je v Jugoslaviji organizirala domove za igre, otroška igrišča itd. Država nudi vso podporo pri vzgoji otrok ter skrbi za zdrav naraščaj naroda.

V raznih krajih se je naše ljudstvo ob obisku jugoslovanske delegacije zanimalo

lo tudi za versko vprašanje v Jugoslaviji. Tukaj so delegatke podčrtale popolno svobodo verske izpovedi ter naglasile, da so bili pred sodišča postavljeni samo ti isti duhovniki, ki so delali proti lastnemu narodu in se med vojno udinjali okupatorjem.

Delegatke so pripovedovale o kulturnem življenju v Jugoslaviji, o socialnem položaju delavca, kmeta in intelektualca, o starostni oskrbi, o odmeri davkov, o vprašanju zadrug in o drugem, kar je zanimalo naše ljudstvo. Na družabnih večerih pa so jugoslovanske žene dobile vpogled tudi v življenje na Koroškem in v Avstriji sploh. Povsod so videle, da smo koroški Slovenci pripravljeni boriti se tako dolgo, da bo končno zmagała pravica in bo tudi naše slovensko ljudstvo na Koroškem zaživelo svobodno in srečno življenje.

Ko so se članice delegacije poslavljale od nas z besedami, da Jugoslavija nikdar ne bo pozabila Slovenske Koroške, smo bili prepričani, da bo naša borba rodila zaželjene uspehe, da bo tudi za nas koroške Slovence zasijalo sonce popolne svobode.

Wedenig je raztrgal zaveso laži

Koroški reakcionarni in šovinistični tisk se je silno razburil, ko so predstavniki koroških Slovencev na nedavni tiskovni konferenci na Dunaju z neizpodbitnimi dokazi ovrgli lažnjive trditve dr. Gruberja, ki je pred namestniki zunanjih ministrov v Londonu zanikal obstoj strnjene slovenskega ozemlja na Koroškem in operiral z potvorjenimi številkami avstrijskega štetja iz leta 1934. Številke tega ljudskega štetja, po katerem bi bilo na Koroškem samo še nekaj nad 24.000 Slovencev, se poslužujejo predstavniki Avstrije predvsem zaradi tega, ker jim manjka bolj prepričevalnih argumentov, s katerimi bi lahko še nadalje osporavali potrebo pravične rešitve nacionalnega vprašanja na Koroškem.

Čeprav je bilo že nešteto dokazano, da so te številke v ostrem nasprotju z resničnim stanjem na Slovenskem Koroškem in jih je tudi širši svet že spregledal kot očitne potvorbe, posegajo predstavniki Avstrije še vedno po njih kakor okostenel režiser po obrabljenih odrskih rekvizitih.

Medtem ko se je avstrijski zunanji minister dr. Gruber še pred par dnevi krčevito opiral na te številke, se je njegovo

poslušniku Wedenigu pripetilo nekaj, kar se vsekakor ne sklada s trditvami njegovega šefa.

Dunajski list »Wiener Tageszeitung« namreč prinaša v nedeljski številki poročilo agencije UP, po katerem je dal gospod Wedenig neko izjavo o narodnostnem položaju na Koroškem. Navajal je, da so koroški Slovenci porazdeljeni v tri politične skupine, ki štejejo skupaj 37.000 članov, čeprav je Osvobodilni fronti prisodil samo neznaten odstotek dejanskega števila članov.

Že ta Wedenigova številka se bistveno razlikuje od one, ki jo je uporabljal dr. Gruber. Če pa upoštevamo še to, da imajo člani političnih organizacij tudi družine, pridemo vsekakor do števila, ki temeljito pobija avstrijske uradne številke.

Gospod Wedenig se gotovo ni zavedal, da je z nepreviđenim navajanjem številk sam raztrgal zaveso laži, ki jo avstrijski šovinisti zamažajo poskušajo ohraniti nad Slovensko Koroško. Očitno se je gospod Wedenig zaletel s svojo nepremišljeno izjavo. Koroški tisk pa je ne bo mogel spraviti s sveta s tem, da jo je smežljivo zamolčal. Zavesa laži vsekakor ni več cela.

Amerikanci ščitijo vojne zločince

Na seji medzavezniškega sveta za Avstrijo, ki je bila dne 11. marca t. l. na Dunaju, so zastopniki zapadnih sil poskušali spremeniti skupno sprejete sklepe o postopkih in praksi pri predajanju vojnih zločincev zasedbenim oblastem.

Avstrijska vlada je imela namen, da preda nekatere vojne zločince, ki so na sovjetskih tleh zakrivali grozodejstva, sovjetskim vojaškim oblastem. Ker so ti vojni zločinci trenutno zaprti v neki kaznišnici v ameriškem sektorju na Dunaju, ameriške oblasti zabranjujejo Avstrijem,

da izvedejo svoj namen po določenih pravilih in predajo vojne zločince zasedbenim silam, ki jih zahteva, v tem slučaju sovjetskim zasedbenim oblastem.

Sovjetski zastopnik Šeltov je ugotovil, da ameriški element s tem, da prepoveduje Avstrijem predati vojne zločince sovjetskim oblastem, znova dokazuje svoje namene grobega vmešavanja v avstrijske zadeve in svojo prakso kratenja pravic avstrijskim oblastem. Avstrijske oblasti so te vojne zločince same izsledile in imajo polno pravico, da z njimi ravna po svoji volji. Ker Amerikanci vztrajajo na ščititvi, in na tem, da vojne zločince ne dovolijo predati sovjetskim oblastem, aliirani svet v tem vprašanju ni mogel priti do nobenega sporazuma.

Tudi v vprašanju ponovnega proučevanja dela ljudskih sodišč niso mogli priti do nobenega sklepa, ker se je britanski zastopnik protivil tožadnemu predlogu sovjetskega zastopnika, na katerega sta

Izgradnja ljudske oblasti v Romuniji

Romunska skupščina je na svojem zadnjem zasedanju izglasovala zakon o ljudskih svetih, novih krajevnih organih državne oblasti, a določba predstavlja v Romuniji novo etapo pri razvoju ljudske demokracije s tem, da omogoča delovnemu ljudstvu neposredno sodelovanje pri državni upravi.

Ta novi zakon je zlasti važen zaradi tega, ker po zlomu fašistične diktature v državi 23. avgusta 1944 in po prevzemu oblasti s strani delavskega razreda ni bil istočasno zrušen tudi stari državni aparat. Glavne pozicije v državnem aparatu so sicer prišle v roke delovnega razreda, toda prav v državnem aparatu je ostalo še veliko ljudi, ki so se upirali ukrepom vlade za ugraditev ljudske demokracije. Ta odpor je v veliki meri oteževal gospodarsko obnovo države, ni pa mogel vplivati

Resnica o makedonskem narodu

Atene, (Tanjug). Radijska postaja Svobodne Grčije je prenašala naslednji domantni CK KP Grčije v zvezi s klevetniškimi vestmi Aten in Londona o makedonskem vprašanju:

»Zadnje dni se z različnih strani, predvsem iz monarhofašističnih Aten in Londona, pojavlja v različnih oblikah in na različne načine ista lažna ter klevetniška vest, da je sklenila Komunistična partija Grčije različne sporazume za ustvaritev balkanske komunistične federacije in makedonske države, ki bi združila vse dele Makedonije v Jugoslaviji, Bolgariji ali Grčiji.

Vse te vesti so lažne in klevetniške. Njihov namen je, pomagati monarhofašizmu in imperializmu v borbi proti nam, razbiti enotnost borbe grškega in makedonskega ljudstva in zasejati razdor med balkanske narode.

Peti plenum CK KP Grčije, ki je zboroval 30. in 31. januarja 1949 je razglasil, da bo posledica zmage demokratične armade ta, da bo vzpostavil makedonski narod svojo nacionalno suverenost, kakor to sam hoče. Da bi to dosegel, preliva sedaj tudi svojo kri. To je stališče KP Grčije do makedonskega vprašanja. Oba naroda, grški in makedonski, se skupno borita za svojo svobodo. Posledica zmage bo, da bo vsak narod svobodno in suvereno odločil o svoji nadaljnji poti. Tega ljudskega demokratičnega stališča Komunistične partije Grčije ne more popačiti nobena klevetniška gonja in polemika sovražnikov naše borbe.

Uspehi grške demokratične armade

Atene, (Tanjug). Kakor poroča radijska postaja Svobodne Grčije, so zadale enote demokratične armade močne udarce monarhofašističnim silam, ki so poslale na področju Kadeilija v borbo 7 bataljonov in dele 27. brigade. Oddelki VI. divizije demokratične armade, ki so prodrli v sovražnikovo zaledje, so razbili monarhofašistične sile in zadali hude izgube 514 in 515 monarhofašističnemu bataljonu. Med operacijami sta bila uničena dva topova, na cesti Solun — Srez pa je bilo razstreljenih 9 kamionov. Onesposobljenih je bilo nad 600 monarhofašističnih vojakov in oficirjev.

Ljudsko prosvetni aktivni vodijo danes v Sloveniji 460 izobraževalnih tečajev, katere obiskuje 11.000 tečajnikov.

S setvijo so začeli v Slavoniji in Baranji. Pregledali in popravili so vse poljsko orodje, tako da so zdaj pripravljeni na pomladno obdelovanje zemlje.

SPZ naznanja

Dne 19. marca 1949, popoldne bodo igrali v Hodišah igralci iz Radiš Meškovo igro »Henrik«.

V sredo, dne 16. marca 1949, ob 19.30 uri, pri Šmonu v St. Gandolfu pri Kotmari vasi. Predavanje: Naši veliki pesniki in pisatelji.

V nedeljo, dne 20. marca 1949 bo ob 14. uri pri Ročičnjaku v Ratenčah letni občni zbor SPD »Jepa«.

Amerika in Francija že pristali. To dokazuje, da britanski element nima namena izpolnjevati naloge aliiranega sveta, ki jih predpisuje kontrolna pogodba za Avstrijo.

V drugih, manj pomembnih vprašanjih, o katerih je aliirani svet na svoji zadnji seji razpravljal, so dosegli nekatere manj važne sporazume.

Hidrocentrala na Neretvi - delo petletke

Globoko v gorah ob Neretvi, kjer so hoteli združeni sovražniki v veliki IV. ofenzivi uničiti jugoslovanske partizane, grade danes zmagovalci hidrocentralo Jablanico. Širok predor do 10 km veže Jablanico z drugo centralo ob obali reke Rame. Ti dve hidrocentrali skupaj bosta največji napravi te vrste na Balkanu in bosta dajali jugoslovanski industriji polovico toliko energije, kolikor jo daje Dnje-postroj. Ta hidrokombinat bo dajal energijo vsej industriji Bosne in Hercegovine, razsvetljavo mestom in vasem ter energijo za elektrificiran promet.

Čudovita je vera jugoslovanskih narodov v moč in zmago. Na Neretvi je bila 1943. leta ta moč preizkušena. Z vero v življenje so se partizanski borci, potem ko so prenesli preko lesenega mostiča 25 tisoč ranjenih tovarišev, prebili iz jeklenega sovražnega obročja. Danes se ta njihova moč preizkuša z novo. Tam, kjer so bile v času IV. ofenzive borbe, so danes velika gradilišča, postavljena so nova delavska naselja, široke ceste, mostiči preko rek in potokov: Ob Neretvi raste novo življenje.

Mnogi kmetje, ki so z nerazumevanjem gledali priprave neštetihih strokovnjakov,

so danes med delavci, ki grade vedelo petletke.

Včasih nemogoče — danes postaja stvarnost: vrtajo predore z ogromnimi notranjimi prostori, v katerih bi stala desetnadstropna hiša, kopljejo pod površino reke v najtirnem kamenju 26 km predorov, betonirajo predore, medtem ko vane vdira voda, nato speljujejo skozi nje reke in jih tako prisilijo, da gonijo turbine. Vse to je težka naloga, toda vsi, ki tam delajo od inženirja, ki je napravil ta edinstveni načrt, vse do delavcev, ki dvigajo iz korita Neretve velikanske betonske podpornike, so trdno prepričani, da bodo prisilili reko Neretvo, ki ni na svojih valovih hotela nositi niti čolna, a je rušila leto za letom obalo in mostove, da jim bo pokorna.

Poleg hidrocentrale bodo zgradili Jablaniško jezero, ki bo v poletnih mesecih, ko primanjkuje vode, dajalo vodno silo za pogon turbin.

Vsa ta velika dela so načrti petletke. Od njih bo imela koristi vsa Bosna in Hercegovina — zapostavljeni in zanemarjeni kraji v bosanskih in hercegovinskih gorah bodo zaživeli novo življenje — to je socializem in zanj se jugoslovanski narodi stvarno tudi bore.

Po naši zemlji

Neofašizem na Koroškem dviga glavo

Kjer koli smo pri nas v Šmarjeti nalepili slovenske plakate naših slovenskih organizacij, so jih reakcionarni nasprotniki iz besnega sovraštva do vsega kar je napredno in slovensko, vedno potrgali in raztrgali. Višek predznosti in nesramnosti pa so si dovolili pred kratkim, ko so na plakat Zveze mladine za Slovensko Koroško, na prostor, ki prikazuje vzhajajoče sonce — simbol novega lepšega sončnega življenja — narisali »kljukasti križ«, znak propadlega nac.-socializma in dokaz porajajočega se neofašizma. Tako da-lež že plovemo na Koroškem in v Avstriji, kjer nemoteno dviga glavo in se razvija neofašizem. Če bi nekdo pričakoval, da bodo oblasti proti takim pojavom kaj ukrenile, bi se motil, ker ozačje je tako, da se razvoj neofašizma brez vsakih ovir pospešuje. Ne moreš se ubraniti vtisa, da nekdanji nacionalsocialisti in današnji neofašisti že z zmagoslavim prezirom gledajo na antifašiste, na borce za osvoboditev narodov, za lepšo bodočnost, za pravičen in trajen mir, ker jih oblasti bo-žajo z rokavicami. Vsem bivšim nacionalsocialističnim učiteljem, ki se niti za las niso otresli svojega nacističnega nazora, je izročena v vzgojo naša šolska mladina, v varnostnih uradih sedijo nekdanji nacisti, ki so sovražno razpoloženi napram

antifašističnemu prebivalstvu. Proti župniku Karicelnu, ki se je še pred dvema leti trudil za slovensko prosvetno delovanje, so pričeli blivši nacisti podlo gonjo. Na poštnem poslopiju so lepili proti njemu plakate in ga sramotili, tako da je bil prisiljen svoje delovanje v slovenski pro-

sveti opustiti, ker ga tudi cerkvena oblast ni ščitila.

Antifašistično prebivalstvo se bo proti ostankom fašistične ideologije in pojavom neofašizma borilo brezkompromisno in odločno, čeprav to koroškim oblastnikom ne gre v račun.

„Lepa Vida“ v Pliberku

Ni bilo neznano, da je pliberško prosvetno društvo pripravljalo po daljšem presledku spet enkrat igro. Prosvetaši iz Nonče vasi, Cirkovč, Vidre vasi in Doba so si izbrali igro »Lepa Vida« in so se z vso vnemo in disciplino lotili učenja. Truda je bilo brez dvoma veliko, ker igra sama na sebi ni ravno lahka. Mnogo požrtvovalnosti je bilo treba, da je igra od vaje do vaje dozorevala. Režija igre je bila v spretnih rokah tainika Slovenske prosvetne zveze tov. Tončija Schlapperja, ki je marsikateri večer prihitel in z velikim trudom ter potrpežljivostjo izobilkoval osebo za osebo, dejanje za dejanjem. Vsega priznanja vredno naklonjenost je pokazal predsednik prosvetnega društva, tov. France Hanin, ker je dal razdevolje prostore v svoji hiši za vaje na razpolago ter tudi drugače vsestransko pomagal pri pripravi za igro. Omeniti moramo tudi tovarišico Maro Breznikovo, ki se je za uspeh izredno potrudila.

Tako je napočil sončen pomladanski dan, 13. marec. Obširno dvorano telovadnice meščanske šole v Pliberku so napolnile množice slovenskega prebivalstva iz Pliberka in okolice, mladina, žene in mošje. Vsi smo nestrno čakali, da se bo dvignil zastor. Prijetno so presenetili zbrano občinstvo šmihelski tamburaši, ki so pod spretnim vodstvom zaslužnega vodje, tovariša Silana, dosegli lepe uspehe in igralo prav dobro. Pripomnimo, da je tov. Silan izvežbal že peti tamburaški zbor v Šmihelu, kar je velikega pomena, ker lepa slovenska godba zelo izpopolnjuje naše prireditve.

Pred igro je živahno pozdravljen govoril predsednik Slovenske prosvetne zveze tov. Dr. Franci Zwitter. Poudaril je borbo za našo zemljo, ki nam jo hoče vzeti tujec, kakor je vzel brezvestni ljubimec lepo Vido. Po govoru je bila soglasno sprejeta resolucija, na-lovljena na namestnika jugoslovanskega zunanjega ministra dr. Beblerja, ki se nahaja na konferenci v Londonu. Resolucija izraža najudanejšje pozdrave osemsto navzočih Slovencev iz Pliberka in okolice tov. dr.

Beblerju, združene z iskreno zahvalo za njegov odločen nastop za uresničenje pravičnih zahtev Jugoslavije glede Slovenske Koroške in prepričanje, da bo vodil borbo do končnega cilja, ki je naša nacionalna in socialna svoboda.

Potem se je dvignil zastor in igra se je pričela. Ugodno je vplivala preprosta a okusna scenerija odra. Priznati moramo, da je priprave kulis in ozadja vodil strokovnjak. Vse drugačen je vtis igre, ako je tudi scenerija primerna. Tudi kostumi in šminke so bile kolikor toliko posrečene. In tako so se pojavile na deskah v prizoru za prizorom osebe, ki jih vsebuje igra in smo jih imeli priliko spoznavati. Vsakdo je seveda radoveden na vsebino igre in kako bo ta in ona oseba odigrala svojo vlogo. Tudi naš človek ne gleda igro samo, kako se razpleta, ampak tudi kako igralci rešujejo posamezne vloge. To se pravi, igro gledamo tudi kritično. Snov igre »Lepa Vida« je sentimentalna, čustvena, zahteva globoko, izrazito notranje doživljanje. Značaj vloge Vide je nestalen, prehaja iz ekstreme v ekstrem, prehod je včasih nerazumljiv, ni povsem naraven. Ravnotaka je vloga Kogoj. V splošnem so vloge težke in igralci niso imeli prilike vsaj za enkratno vajo na odru. Če vse to upoštevamo, moramo priznati, da so igralke in igralci pokazali lepe amaterske uspehe. Predvsem smo ugotovili, da so se vsi dobro naučili besedilo, samo na pravilno slovensko izgovorjavo bi še bilo tu in tam potrebno posvečati več pozornosti, ker zapadajo nekateri vedno v iste napake. In tako so šle preko desk vloge za vlogo, oseba za osebo. Vrstil je se je prizor za prizorom. Ko morda v prvih prizorih gledalci, zaradi pomanjkanja dejavnosti, ki je igri manjka duševno nogo zaživeli z razvojem, se je po prvih prizorih stopnjevala od trenutka do trenutka povezanost med gledalci in igralci v harmonično enoto. To se pravi, da je bilo pri igralcih notranje doživljanje vloge do precejšnje višine izraženo. Igra je notranje doživljanje in pride po zunanji obliki in dinamiki manj do izraza.

Bila bi pa mogoča še nekoliko večja razgibanost in temperamentnost v nekaterih scenah, ako bi bila večkrat prilika za vaje na odru. Igra je svoj namen dosegla, lepo je bila igrana in gledalci so imeli prijeten užitek. Vsebinske igre prikazuje lahko, prijetno ljubezensko zgodbo. Ljudje jo radi gledajo. Ne ustvarja pa lika močne osebnosti. Igralci pa so želi brez dvoma lep uspeh, igra je pokazala med njimi močne talente in ta uspeh in želja naroda po igrah jim bo v pobudo in pogon za nadaljnjo odersko udejstvovanje.

Zvečer v gostilni pri Brezniku, kjer so se po zaključku zbrali igralci in igralke, da so se po napornem popoldnevu sprostil in oddahnili in kamor je prišlo tudi mnogo drugega občinstva, so že delali načrte za nadaljnje nastope. Govorili so o gostovanjih in naštudiranju nove večje igre za pomladansko in poletno sezono. V diskusiji je podal tov. Tonči Šlaper važne nasvete iz svojih praktičnih izkušenj. Mimogrede omenimo, da smo opazili, da so igralci in igralke tov. Šlaperju za njegov trud iskreno hvaležni. Na družabnem večeru so neutrudno igrali šmihelski tamburaši ter je bilo prav pestro in živahno življenje. Kljub vem oviram in težkočam stremi naš narod vedno kvišku in naprej.

KAJ ŠE DOBIMO

Na živilske nakaznice 51. dodelitvene periode dobimo še naslednja živila:

kruh
500 gramov na odrezke: E 15, 115, 215, 315, 410; — Jgd 15, 115, 215, 315; — 1000 gramov na odrezke: E 16, 17, 116, 117, 216, 217, 316, 317, 411, 412; — Jgd 16, 17, 116, 117, 216, 217, 316, 317; — K 16, 116, 216, 313;

pšenična moka
600 gramov na odrezke: K 13, 113, 213, 313; — 1250 gramov na odrezke: E 13, 113, 213, 313; — Jgd 13, 113, 213, 313;

mast
100 gramov na odrezke: K 12; — 200 gramov na odrezke: E 12, 25; — Jgd 12, 25; — K 25;

testenine
200 gramov na odrezke: E 14, 114, 214, 314; — Jgd 14, 114, 214, 314; — K 14, 114, 214, 314; — Kik 14, 114, 214, 314;

ječmen
200 gramov na odrezke: E 18, 118, 218, 318; — A 602, 614; — 700 gramov na odrezke: S 705, 716; — 900 gramov na odrezke: Sst 805, 826.

Kmečka zveza za Slovensko Koroško naznanja:

Javna zborovanja:

V nedeljo, dne 20. marca 1949, ob 10.30 uri dopoldne pri Poganiču v Šmarjeti v Rožu.

V nedeljo, dne 20. marca 1949 ob 10. uri dopoldne pri Pošleju v Kapli na Dravi.

Strokovni tečaj Kmečke zveze:

V sredo, dne 16. marca 1949, pri Prušniku p. d. Wölflnu v Železni Kapli.

V četrtek, dne 17. marca 1949, pri Burgerju v Šmartnem pri Važenberku.

Strokovni tečaj v Št. Gandolfu pri Kotmari vesi ne bo 18. marca temveč 19. marca 1949 po maši.

Zaključna prireditev kuharskega tečaja v Št. Janžu v Rožu

bo v nedeljo, dne 20. marca 1949 pri Tišlerju.

Na sporedu: Razstava od 9. ure dopoldne in igra: »Svet brez sovraštva« ob 14 uri.

Pridite v obilnem številu!

ZAHVALA

Žena in sin prerano umrlega moža in očeta Pavleta Sušu v Doleh pri Otoku se iskreno zahvaljujeva Pokrajinskemu odboru Osvobodilne fronte za Slovensko Koroško za poklonjeni krasni venec in za zastopstvo pri pogrebu. Prav tako se zahvaljujeva pevcem iz Hodiš in Škofič za ganljive žalostinke in g. župniku Bajerju za lepe besede ter za številno udeležbo od blizu in daleč!

St. Jakob v Rožu

Ker prinaša naš list »Slovenski vestnik« novice iz vseh krajev lepe Slovenske Koroške, ne smemo prezreti tudi tega domačega dogodka. V St. Jakobu v Rožu je bila v nedeljo, dne 13. februarja t. l. poroka tov. Šimeja Martinjaka. Poročil se je s tovarišico Micko Krajner iz Gorinčič. Cerkevne poročne obrede je imel gospod župnik Nagele Tevžej, št. jacobski rojak. Ženitovanje je bilo v Narodnem domu v St. Jakobu. Razpoloženje na svatovščini je bilo pristno, domače in slovensko. Za zabavo je skrbela godba in petje domačih pevcev, ki nikakor niso hoteli zamuditi priložnosti in so svojemu tovarišu pevcu zapeli lepe slovenske pesmi. Tovarišu Šimeju in Micki čestitamo in kadar se bomo mudili v St. Jakobu, se bomo oglasili v njegovi gostilni, ker vemo da nam bosta on in njegova žena dobro postregla.

FRANCE SLOKAN

KRUHU

POVEST

O BELEM

Zakaj več papirja? Več papirja pomeni več cenejših knjig in časopisja; več knjig in časopisja pa pomeni višjo kulturno stopnjo. Brez papirja tudi ni izobrazbe. Brez papirja ni kulture. Brez izobrazbe ni nobenega napredka. Brez izobrazbe ni izučeni delavci in ne šolanji strokovnjakov. Brez papirja ni skratka dovolj strokovnih in delovnih moči. Tudi od količine papirja je odvisna izpolnitev petletke. Zdaj še nimamo dovolj papirja. Primanjkuje ga po vsem svetu. Pri nas mora biti dovolj tudi papirja.

Potemtakem številne male žage ovirajo ves napredek — ne le gozdarstva, temveč vsega gospodarstva. To lahko dokažejo strokovnjaki tudi s številkami.

Osmo poglavje

Gnoj — kruh — kultura

1. Gnoj je lepa beseda

Nekateri so še vedno malo v zadregi, ko nanese pogovor na gnoj. Že beseda »gnoj« sama se jim zdi nespodobna. Beseda »kruh« se jim seveda ne zdi grda. O kruhu smeš govoriti kjer koli in kadar

koli. Seveda pa ne v zvezi z gnojem, kakor da je takšna zveza sploh nemogoča.

V starih časih je bilo delo sramota. Tedaj so delali samo sužnji. Jesti pa ni bilo sramota tudi v starih časih. Nihče se ni sramoval jesti kruha, ki so ga pridelali sužnji s svojimi »umazanimi« rokami. Nikomur ni prišlo tudi niti na misel, kako sramotno je, če živiš kot trot na račun drugih ljudi, ki morajo zaradi tebe trpeti in se povsem žrtvovati. Vse življenje delajo, samo delajo, stradajo ter hirajo, da ti lahko ješ in lenariš.

Toda še mnogo pozneje, ko ni bilo več sužnjev, takšne vrste (pač pa so bili drugačni), je bilo precej ljudi (kdo ve, ali so že izumrli?), ki so vihali nosove nad vsem, kar je bilo v zvezi z ročnim delom in kar je dišalo le po cvetju in »vzvišenosti«. Izmislili so si celo nekakšen nauk o lepoti (čeprav so bili sami največje gnusobe), ki so ga imenovali »estetika«. Po tem njihovem nauku nima delo nič skupnega z lepoto. Po njem marsikaj ni »estetično«. Zlasti pa je pogosto v navzkrižju z »estetiko« resnica. Resnice ne smeš izpričati naravnost, tako da bi

bila jasna takoj vsem. Vse je treba oviti v osladne in hinavske besede.

Tudi beseda gnoj ni »estetična«. V »spodobni« družbi nisi smel govoriti o gnoju. Višek neotesanosti je pa bil, če bi kdo skušal celo razpravljati o gnoju ter dokazovati, da je od gnoja odvisna vsa kultura.

Vidiš, tako neotesan sem pa jaz. Gnoj in kultura! Ali sem že obsojen, ker sem drznil oskruniti kulturo s samim gnojem? Nisem zgodovinar, sicer bi začel pisati to knjigo za zgodovino Asircev in Egipčanov, sploh z najstarejšo kulturo, kako je to menda še vedno v navadi. Napisal bi (seveda zelo spodobno), da se je kultura razvila najprej tam, kjer je bila rodovitna zemlja. Najstarejša kultura se je razvila v rodovitnih rečnih dolinah. Ne bi se spuščal globlje kaj pomeni prav za prav beseda »rodovitna« zemlja. Ne bi napravil iz tega temeljitega zaključka, češ kultura je v neposredni zvezi z rodovitno zemljo, rodovitna zemlja pa pomeni prav za prav: »gnojna zemlja.«

Jaz pa povem kar naravnost, kako je s to stvarjo: kultura se razvija tam, kjer je zemlja dovolj gnojna. Nilsko dolino ali Egipt gnoji leto za letom Nil. Brez nilskega gnoja bi ne bilo nikdar egipčanske kulture. Zakaj brez gnoja ni življenja in kultura je mogoča le tam, kjer se razvije življenje. To je jasno celo nama, čeprav nisva kdo ve kaj izobražena. To je resnica o kulturi in gnoju, najsi je komu všeč ali ne.

(Dalje)

NA MILIJONE KNJIG

JE IZŠLO PO DRUGI SVETOVNI VOJNI V JUGOSLAVIJI

Na prvem mestu je leposlovje. Izmed svetovnih pisateljev je najbolj zastopan Maksim Gorki. Med klasičnimi deli marksizma-leninizma so dosegla najvišjo naklado Stalinova dela.

Razmah založniške dejavnosti v Jugoslaviji je od osvoboditve dalje iz dneva v dan večji. Poleg velikih državnih in partijskih založb, ki so bile ustanovljene že v prvih dneh svobodnega življenja, so bile lani in predlanskim ustanovljene mnoge založbe za posamezna specifična področja založniškega delovanja, kakor so razna podjetja za univerzitetne knjige in učbenike, posamezne znanstvene panoge (medicina, tehnika itd.), ter strokovne sindikalne potrebe.

Že prvo leto po osvoboditvi, v letu 1945, je število tiskanih knjig in brošur preseglo število knjig in brošur, ki so izšle leta 1938. V letu 1946 se je število knjig povečalo v primerjavi z letom 1938 več kakor dvakratno, v letu 1947 pa je ta odnos še bolj narasel. V prvih šestih mesecih leta 1948 je izšlo 717 knjig več kakor v vsem letu 1938. Prav tako tudi naklada knjig nenehoma narašča. Kljub varčevanju s papirjem in težavam s tiskarskimi sredstvi je znašala celotna naklada knjig v letu 1945 (po nepopolnih podatkih) 6.950.200 izvodov, v letu 1946 je narasla na 12.506.372 izvodov, v letu 1947 pa na 21.620.300 izvodov. V prvem polletju 1948 je izšlo 14.672.651 knjig, torej več kot dvakrat toliko, kot v vsem letu 1945.

V založniški dejavnosti so na prvem mestu dela iz leposlovja. Leta 1945 je izšlo 393 knjig v 1.986.000 izvodih; v letu 1946 801 knjig v 3.268.854 izvodih, v letu 1947 678 knjig v 4.321.290 izvodih, v prvih 6 mesecih 1948 pa 430 knjig v 2 milijona 427.855 izvodih. Od tega števila odpade na originalna dela od leta 1945 do danes 1334 knjig v 5.883.129 izvodih. Med domačimi klasičnimi pisatelji so bili najmočnejše zastopani Njegoš, Mažuranič, Prešeren, Matavuli, Stankovič, Cankar in Nušič. Izmed živih Nator, Krleža, Zupančič, Andrič, Prežihov Voranc, Čopić, Kranjec, Zogovič, Štambuk, Minderovič in drugi. Izmed svetovnih pisateljev so bili zastopani Maksim Gorki (348.000), A. P. Čehov (110.000 izvodov), Lev Tolstoj (100.000 izvodov), N. V. Gogolj (75.000 izvodov), Honoré de Balzac (65.000 izvodov), Romain Rolland (60.000 izvodov), Charles Dickens (55.000 izvodov), V. Majakovski (30.000 izvodov) itd.

Važno mesto v jugoslovanski založniški dejavnosti zavzema marksizem-leninizem. Že leta 1945 je izšlo po nepopolnih podatkih 164 knjig in brošur v nakladi 1.452.500 izvodov, leta 1946 172 publikacij v 2.991.000 izvodih, leta 1947 148 del v

1.571.604 izvodih. Založniška dejavnost celotne marksistično-leninistične literature od osvoboditve do julija 1948 znaša po statistiki, ki jo objavlja direkcija za informacije pri vladi FLRJ, 15,14 odstotkov celotne naklade vseh knjig, kar jih je izšlo v tem obdobju. Izmed klasičnih del Marksa, Engelsa, Lenina in Stalina. Klasiki marksizma-leninizma so bili skupaj zastopani s 161 knjigami v nakladi 3 milijone 342.138 izvodov, kar znaša 39,5 odstotka celotne naklade marksistično-leninistične literature, objavljene v jezikih narodov Jugoslavije. Dela Karla Marxa so izšla v 20 knjigah in brošurah s skupno naklado 346.500 izvodov, Leninova dela so izšla v 72 knjigah in brošurah s skupno naklado 1.278.200 izvodov. Stalinova dela so izšla v 39 knjigah in brošurah s skupno naklado 1.325.638 izvodov. Med temi knjigami so dosegla največjo naklado dela kakor »Kapital«, »Državljanska vojna v Franciji« in »Beda filozofije« Karla Marxa, »Antiduehring«, »Izvor družine«, »Razvoj socializma od utopije do znanosti« Friedricha Engelsa, »Država in revolucija«, »Imperializem kot najvišji štadij kapitalizma«, »Materializem in empiriokritičizem« ter »Vaškim revežem« V. I. Lenina, »Marksizem in nacionalno-kolo-

nalno vprašanje« ter »Kratki kurz zgodovine VKP(b)« J. Stalina. »Zgodovina VKP(b)« je izšla v Jugoslaviji od osvoboditve v sedmih izdajah s skupno naklado 360.000 izvodov.

Izmed domačih teoretikov marksizma-leninizma se je tiskalo največ del Josipa Broza — Tita, Edvarda Kardeja, Milovana Djilasa, Moše Pijada, Borisa Kidriča, Blagoje Neškoviča in Borisa Zilherla. Knjige in brošure Josipa Broza — Tita so tiskali v vseh jezikih Jugoslavije, včevši tudi jezike nacionalnih manjšin. Knjiga »Borba za osvoboditev Jugoslavije« je izšla v osmih izdajah s skupno naklado 172.000 izvodov, brošura »Borba narodov zaslužene Jugoslavije« pa v devetih izdajah. Od januarja 1945 do julija 1948 je izšlo skupaj 84 knjig in brošur Josipa Broza — Tita v skupni nakladi okrog 900.000 izvodov.

Za razliko od stare Jugoslavije, v kateri so samo izjemoma izhajale knjige v jezikih narodnih manjšin, pa po osvoboditvi iz dneva v dan narašča število knjig in naklada publikacij v jezikih nacionalnih manjšin. Tako je izšlo v letu 1947 in v prvih šestih mesecih 1948 v Jugoslaviji: v madžarskem jeziku 57 knjig in brošur z naklado 227.950 izvodov, v italijan-

skem jeziku 42 knjig in brošur z naklado 184.000 izvodov, v šiptarskem 13 knjig in brošur z naklado 82.794 izvodov, v slovaškem 12 knjig in brošur z naklado 33 tisoč izvodov, v romunskem 8 knjig in brošur z naklado 13.000 izvodov, v češkem 2 knjigi z naklado 3200 izvodov, v turškem 1 knjiga z naklado 8000 izvodov.

V prevodni literaturi so na prvem mestu prevodi iz ruščine. Od celotne naklade prevedenih del (84,95 odstotkov), nemščine (4,5 odst.), francoščine (3,7 odst.), angleščine (3,54 odst.), bolgarščine (1,16 odst.), češčine (0,74 odst.), danščine (0,46 odst.), poljščine (0,35 odst.), italijanščine (0,17 odst.), madžarščine (0,16 odst.) itd.

Izmed vseh originalnih in prevedenih del jih je največ v srbohrvaščini, za njo pa v slovenskem in makedonskem jeziku. Medtem ko v bivši Jugoslaviji v 20 letih ni izšlo nobeno ne originalno ne prevedeno delo v makedonskem jeziku, v novi Jugoslaviji založniška dejavnost v Makedoniji iz dneva v dan bolj narašča. Po statističnih podatkih, ki jih je objavil urad za informacije pri predsedstvu vlade LR Makedonije, je izšlo v makedonskem jeziku od leta 1945 do julija 1948 223 knjig in brošur v skupni nakladi 2.011.165 izvodov.

Pri obravnavanju teh podatkov moramo upoštevati, da so bili sestavljeni nakladno po raznih bibliografskih priročnikih, v katerih mnoga dela sploh niso zabeležena, ali pa so objavljena, ne da bi bila označena naklada posameznih knjig. Iz tega lahko sklepamo, da je celotna založniška dejavnost v Jugoslaviji neprimerno večja, kakor je razvidno iz teh podatkov.

Ljudje v borbi s naravo

Zaradi odpovedi Albanije pri osuševanju Skadarskega jezera bo Jugoslavija uresničila nov načrt

Skadarsko jezero je največje v Jugoslaviji. Vso vodo, ki se steka s planin okrog jezera, odvaža v morje reka Bojana, ki ima majhen padec, tako da jeseni in spomladi, ko je mnogo deževja, ne more sproti odvajati vse vode in tako Skadarsko jezero naraste tudi za preko tri metre ter preplavi okolico. Kadar voda sproti odteka, ima jezero 360 kv. km površine, v času poplav pa 550 kv. km. Izkoriščanje te velike površine, ki je jeseni in spomladi preplavljena, je prav zaradi tega nemogoče, čeprav je zemlja zelo rodovitna. Zaradi tako velike neizkoriščene površine so ljudje okrog Skadarskega jezera siromašni, zaradi vlage in močvirja pa razsaja v tistih krajih huda malarija. Umre zaradi te bolezni povprečno 560 ljudi letno.

Zaradi tega je Jugoslavija sprejela kot eno najvažnejših nalog svojo petletnega načrta, da regulira tok rek, ki dovajajo vodo Skadarskemu jezeru ter da izsuši predele samega jezera in jih spre-

meni v rodovitno zemljo, na kateri se lahko ustvarijo vsi pogoji, da uspevajo najdragocenejše rastline kot je bombaž, riž, tobak itd.

Ker leži del Skadarskega jezera v Albaniji in je Albanija prav tako prizadeta zaradi poplav kot Jugoslavija, je vlada FLR Jugoslavije predlagala Albaniji, da bi skupaj izvedle melioracijo Skadarskega jezera, za kar so že napravljeni načrti, ki sta jih obe državi skupno izdelali.

Jugoslavija, ki ima odlične strokovnjake, je prevzela glavni del nase, medtem ko bi Albanija predvsem prispevala ne-kvalificirano delovno moč. Tudi glavne stroške pri melioraciji, ki bi bili ogromni (2820 milijonov dinarjev), ki bi se pa amortizirali že v 5 in pol letih, bi nosila pretežno Jugoslavija. Z melioracijo bi pridobila Jugoslavija 13.041 ha najrodovitnejše zemlje, a Albanija 31.231 ha. Rodovitna polja bi se s postopnim polnim izsuševanjem Skadarskega blata večala.

Albanska vlada pa je zavrnila jugoslo-

vanski predlog, češ da nima podobnih del v svojem načrtu, čeprav je zanje vedela, preden je pripravljala svoj gospodarski plan. Glavni razlog, da je Albanija zavrnila jugoslovanski predlog, je resolucija Informacijskega urada. In čeprav bi skupno izsuševanje jezera ter regulacije rek koristile največ in predvsem albanskemu ljudstvu in Črnogorcem, dela albansko vodstvo v imenu marksizma in leninizma proti svojemu ljudstvu.

Jugoslavija pa ne bo odstopila od svojih načrtov. V enakem obsegu jih seveda ne bo mogla izpeljati, vendar so strokovnjaki že na delu, da izdelajo nove načrte za regulacije in izsuševanje samo na jugoslovanski strani jezera. Nov način dela bo težji in povezan z večjimi stroški, vendar bo Jugoslavija žrtvovala vse, da bo črnogorsko ljudstvo do kraja lahko izkoristilo zemljo, na kateri živi, obenem bo pa pazila, da ne bo z regulacijo rek in jezera prizadejala škodo Albaniji.

(Ljudski tednik)

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Frane Petek, Velikovec. Glavni urednik: Franjo Ogrič, odgovorni urednik: France Kosutnik, oba Celovec, Samstrasse 4, Ustava Celovec, Volkermarkt Straße 21. Opomba: Če naj pošillate na naslov: Celovec (Klagenfurt), Postamt 1, Poischloßbach 272. (Naka: „Kärntner Volksverlag G. m. b. H.“ Celovec, 10.-Oktober-Straße 2.)

Ivan Cankar

HLAPEC JERNEJ in njegova PRAVICA

»Zdaj pa še razloži, sosed, kako boš pri cesarju, kaj boš povedal in kako boš napravil; še to nam razloži, da bo vožnja vesela!«

»Kakšni ljudje ste, kje ste rojeni, od kod doma, da se smejete pravici kakor pijani dečki? Kateri je vaš Bog, da bri-jete norca iz njegovih postav?«

Popotniki pa so bili zmerom bolj veseli in so strmeli v Jerneja kakor v semanje čudo. Njegov sosed je posegel v suknjo in mu je ponudil steklenico.

»Ná žganja, sosed, da boš laže govoril, zakaj nadvse prijetne so tvoje zgodbe!«

Jernej ni pokusil žganja in je molčal.

»Kaj se je zgodilo ljudem na zemlji?« je premišljeval. »Ali so hlapci krivice in njeni pajdaši, da zasmehujejo pravico in jo žalijo v obraz? Ali pa so trpeli toliko krivico, da je prišlo obupanje v njih srca in ne verujejo več ne v Boga ne v postave njegove? Smejó se, kakor da bi iskal deveto deželo in ne pravice, od Boga poslano in od cesarja potrjeno!«

Odhajali so potniki in so prihajali drugi, ki so govorili čisto tuj jezik; in ko je

pogledal skozi okno in je bila zunaj svetla noč in je mesec sijal, je videl čisto tuj pokrajino. Zazdelo se mu je, da nima več tal pod nogami, da tudi opore ni vse naokoli; in v njegovo srce je segel čuden strah.

Vprašal je soseda, na pol gosposko oblečenega človeka, ki je dremal v kotu:

»Koliko je še do mesta, sosed, do cesarskega mesta?«

Človek je odprl zaspane oči, pogledal je Jerneja, zmajal z glavo in se je stisnil v kot.

»Ne razume!« je pomislil Jernej. »In če bi razumel besedo, bi ne razumel misli ne pravice, zakaj drugi ljudje so na svetu, Drugo postavo imajo in drugega Boga. — Ti, ki si moj Bog od mladega in ki sem ti zmerom zaupal, ti se usmili mene, popotnika, tvoje pravice žegnaja!«

Strah ga je bilo samega in je sklenil roke na kolenih in je molil, da bi potolažil splašeno zaupanje.

Tako se je vozil ves večer in vso noč. Truden je bil, da ni mogel ganiti ne rok ne nog, da je komaj razločil še dian pred

očmi in da ni slišal več ropotanja koles. In vse je bilo kakor hude sanje.

XVI

Neskončno mesto, do nebes bučeče, v vseh nerazumljivih jezikih govoreče — sam strašni Babilon! Kam bi se skril človek, kam bi pobegnil?

Jernej je taval po široki cesti; gradovi na obeh straneh, vozovi vse navzkriž, gneča tujih, mrkogledih ljudi je hitela ter se prerivala kraj ceste, kakor da bi se bilo srečalo in zagostilo dvoje večnih procesij. Koga bi vprašal, kako bi vprašal? S klobukom v roki je taval med njimi in sam je čutil, da je zablodil mednje, kakor da je bil zablodil golorok in bosonog ob peti maši pred veliki oltar.

Kje bi se ustavil, kako bi počival? Pred očmi se mu je zibalo, kakor da bi bi bil močnega vina pijan; ljudje so se mu zdeli hudo visoki, hodili so mimo s čudno dolgimi koraki, tako kakor švigne senca v kolobarju, in pustno so bili nasmiljeni. Tudi stopal je Jernej kakor pijan; noge so se mu šibile in so se mu opletale; život mu je klonil globoko k tlom in bal se je Jernej, da se ne zgrudi nenadoma na obraz.

Ceste ni bilo nikoli konca, nikoli procesije. Molil je in je prosil usmiljenja, toda tako se mu je zdelo, da je Bog čudno daleč, da ne slišijo nebesa molitve iz Babilona.

Dolgo je hodil, dalj ni mogel. Naslonil se je ob zid, klonil je z glavo in koleni. Ljudje so se zadrževali obenj, gledali so nanj; droben gospod z zlatimi naočniki se je ustavil pred njim, vprašal ga je v tujem jeziku in je šel, ker Jernej ni odgovoril. Pa je stopil nenadoma predenj velik človek v čudno pisani obleki, prijel ga je pod pazduho in ga je vodil.

»Kam? Kam zdaj?« je jecjal Jernej in je šel radovoljno z njim. »K cesarju me vodite, naravnost k njemu, da bo hitro opravljeno; zakaj truden sem!«

Nič ni odgovoril vodnik, samo z rame-ni je skomizgnil; za njima pa je šlo mnogo ljudi, gledali so Jerneja in njegovo culo.

Pa sta prišla, Jernej in njegov vodnik, do velike hiše, stopila sta v veliko izbo. Tam so ga izpraševali, on pa jih ni razumel; in tudi oni ga niso razumeli in mu niso odgovarjali.

»Kaj bi se prerekali, kaj bi si pripovedovali in pravili?« je rekel Jernej. »Ne poznamo se in se ne razumemo, nikoli se nismo videli in se tudi nikoli več ne bomo. Bog vas blagoslovi, meni pa nakloni svojo pravico! Dajte, da si malo odpočijem pri vas od te dolge poti, zakaj hudo sem truden in komaj še me nosijo te bolne noge; nato pa pojdem dalje, ker Bog noče, da ne pridem do konca po tem velikem trpljenju!«

(Dalje)